

Otázka: Novověká tržní ekonomika

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Vrsi

citáty:

1. Vymáhat daně znamená škubat husu tak, abychom získali co nejvíce peří s co nejmenším syčením. J.B. Colbert
2. Převážná většina lidí má přirozený a nepotlačitelný zájem na zlepšení svého materiálního postavení. Když tato přirozená touha dostane prostor, dojde k hospodářskému vzestupu. A.Smith
 - každý člověk když dostane příležitost, tak se snaží být úspěšný
3. Největší důraz kladu na zvyšování kupní síly státu, jež vyplývá z vládních výdajů financovaných půjčkami. J. M. Keynes

dějiny ekonomického myšlení

Protovědecké období

1. počátek již v antice – Platón, Aristoteles; středověk – Tomáš Akvinský (teorie přiměřeného zisku – peníze jsou přirozeným produktem směny a není proti Bibli s nimi pracovat), Hugo

Grotius

- fyziokratismus

- základ ekonomiky je půda, z ní všechno vychází

- „laissez faire“ – stát by neměl zasahovat do zemědělství, jenom tak může zemědělství uživit obyvatele státu

- představitelé: **F. Quesnay, P. de Boiquilbert**

- merkantilismus (=colbertismus)

absolutistická Francie, ČZ: doba Marie Terezie – raabizace (F.A. Raab)

- představitel: **J.B. Colbert**

- akceptuje průmysl a obchod

- etatistický – pod silným vlivem státu

- pravidla: 1. státní rozpočet (měl by být přebytkový)

2. aktivní obchodní bilance (větší vývoz než dovoz)

- vysoká dovozní cla

- zákaz vývozu drahých kovů – základ státního pokladu

3. podpora domácího průmyslu

- bajonet, parfémy

- podpora vzdělání

Vědecké období (19. století)

1. anglická klasická škola

A. Smith – formování **základních ekonomických zákonů** – zákon hodnoty (hodnotové relace musí vždy odpovídat směnným relacím – cena by neměla být pod hodnotou výrobku = dumping)

- základem hodnoty je práce
- laissez faire
- trh bez přívlastků může fungovat tam, kde funguje morálka
- jeho knihy: Pojednání o podstatě a původu bohatství národů, Teorie mravních citů

D. Ricardo – použil Smithovy teorie na mezinárodní obchod

T. R. Malthus – „malthusiánská smyčka“ – dojde nárůstu obyvatel – obyvatelstvo roste geometrickou řadou, potraviny matematickou -> bude hladomor (vynález hnojiv zvětšil výrobu)

- řeší otázku nabídky a makroekonomie

r. 1823 – VB – krize z nadvýroby

r. 1873 – Vídeň – krize z nadvýroby

2. neoklasická škola

- po krizích museli přijít reformy, které na trh doplňují i poptávku

- řeší otázku mikroekonomie

• rakouská škola: její představitel: **K. Menger** přišel s **teorií mezního užitku** – doplnění poptávky na trh (člověk na poušti bez vody za první kalíšek zaplatí vše, co má o dalším už smlouvá a další kalíšek prodává jinému); vliv na klasickou školu

• **A. Marshall** – napsal knihu Mikroekonomie, **teorie mezních nákladů** – jestli je vhodné rozšířit výrobu, aby to bylo ziskové

• **V. Pareto** – teorie poptávky

– **teorie elit** – elita je vládnoucí třída uzavřená do sebe -> může přestat komunikovat s ostatní společností, stát se příliš konzervativní a odmítat aktuální názory, až může být nahrazena kontra-elitou („cirkulace elit“ – dva druhy elity, které se v průběhu celé historie lidstva střídají)

• **L. Walras** – **teorie celkové rovnováhy mezi 4 faktory na trhu** (spotřební statky, služby výrobních faktorů, peněz, výrobní faktory, meziprodukty a materiály)

• **J. A. Schumpeter** – **teorie inovací** – důležité je vědět, kdo je vlastník – ten je zodpovědný za firmu a zaměstnance; průhledný vlastník bude reinvestovat

3. marxistická ekonomická škola

– její představitel byl **K. Marx**, který napsal knihu Kapitál

– problémy nejde vyřešit pouze ekonomickými změnami, musí se změnit politika a celá společnost

– vychází ze 3 zdrojů: anglická ekonomická škola – ekonomický vývoj společnosti

filozofická německá škola (Hegel) – v každé společnosti jsou lidé, kteří mají a kteří nemají majetek – jejich vztahy jsou antagonistické -> vládnout má většina

utopický socialismus

Vědecké období (20. století)

– během 1. SV války mají v ekonomice silné intervence států

• intervence – vnější zásah do procesu za účelem jej ovlivnit nebo změnit

– po 1. SV se řeší, co bude dál, nastává patová situace, které dospěla až k hospodářské krizi

• **keynesiánská ekonomie (fiskální ekonomie)**

- měla to být taková ekonomie, která svět vytáhne z hospodářské krize (New deal – byl soubor ekonomických a sociálních reforem, kterými chtěl F. Roosevelt dostat USA z hospodářské krize)
- během této ekonomické teorie zažil svět největší konjunkturu (1945 – konec 2. SV až 1973 – první ropný šok)
- představitel: **J. M. Keynes** – napsal knihu Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz
- fiskální ekonomie (fiskum – rozpočet)
- keynesiánství říká, že:
 1. stát je garantem větší jistoty než banky, protože má více informací pro řešení společenských otázek a má také pravomoc od lidí
 2. státní rozpočet může být deficitní, ale pouze v krizi a ne za každou cenu, aby se podpořila spotřeba a zachoval sociální smír
 3. může být inflace – vychází z Philipsovy křivky: pokud stoupá inflace, klesá nezaměstnanost, pokud klesá inflace, stoupá nezaměstnanost (musí to být ale řízená inflace, max. do 30%)
- další představitelé: **P.A. Samuelson** – napsal knihu Ekonomie, **J. Stiglitz** – představuje dnešní keynesiánství

• **monetaristická ekonomie** (chicagská škola)

- trvala do roku 1973 – 1. ropný šok až do roku 1997/1998 – asijská finanční krize
- způsoby vlády, které se podle ní řídily: reaganomika, tchacherismus
- představitel: **M. Friedman** – napsal knihu Kapitalismus a svoboda
- monetarismus říká, že:
 1. největším garantem jistoty jsou banky, protože ony mají nejlepší vzdělání a informace o ekonomických zájmech a vědí, jak nakládat s penězi, navíc stát nesleduje pouze ekonomické zájmy, ale i zájmy politické

2. inflace je špatná, nemá žádný vztah k nezaměstnanosti a státní rozpočet by měl být přebytkový, protože jenom tak mohou mít banky všechny informace, které potřebují

3. sociální smír je nastaven vhodnějšími půjčkami, aby si mohli půjčovat i chudší lidé a dostat se tak k více penězům (x nepředpokládá ekonomickou negramotnost lidí a jejich obrovské zadlužení)

- vychází z monetaristické rovnice: $M.V=P.Y$

M... masa oběživa-množství peněz na trhu

V... rychlost oběhu peněžní jednotky

P... ceny

Y... růst hrubého domácího produktu

-> při finanční krizi růst hrubého domácího produktu se zmenšuje, množství peněz na trhu se zvětšuje, rychlost jejich oběhu je konstantní a zákonitě musí stoupat ceny -> banky omezují množství peněz na trhu a tím zabraňují vysoké inflaci

- další představitelé: **F.A. von Hayek** - napsal knihu Cesta do otroctví

- navazuje na rakouskou školu, pracuje s nabídkou i poptávkou

- aplikuje tyto záležitosti na finanční trhy a průmyslový cyklus

-> zákon fungování tržní ekonomiky: konjunktura -> krize -> deprese (řešení situace) -> oživení

- do komerčních bank si lidé ukládají svoje peníze a banky si mohou od nich půjčovat, také si mohou půjčovat od centrální banky, pokud je ekonomický zřetel nahrazen politickým a komerční banky špatně odhadnou situaci, mohou prodělavat a znehodnotit tím peníze svých zákazníků - občanů, lidé by měli mít právo emitovat svou vlastní měnu - pokud mají pocit, že je znehodnocena, nepřijímat ji

J. Buchanan - zabývá se **teorií veřejné volby** (stát nemůže nikdy v demokracii používat pouze ekonomické axiomy, protože v demokracii jsou volby a zasahuje do toho politika)

- axiom – tvrzení, které se předem pokládá za platné a tudíž se nedokazuje

- **institucionální ekonomie**

- ekonomické směry, které spatřují v institucích (soukromé vlastnictví, peníze, zisk, tradice, zákony, zvyky) základ ekonomického vývoje, říká, že by se nemělo ignorovat neekonomické prostředí, protože zde se jednotlivci rozhoduje

- představitelé: **J.K. Galbraith** – napsal knihu Společnost hojnosti

- přišel s **teorií vyvažující síly** (zajišťuje vyvážení vztahu stát – zaměstnavatelé – odbory), **teorií společenské rovnováhy** (vybírání daní, tak aby se vytvářela solidarita), **teorií strategického plánování** (stát by měl garantovat marketingové informace pro malé a střední podniky, protože jsou drahé; dává prognózy do 15 let vývoje)

- neoinstitucionalismus – představitel: **D.North** – požaduje průhlednost vlastnictví a vymahatelnost práva

- **Česká ekonomická škola**

- vychází z rakouské

- zakladatel: **Albín Bráf**

- **Josef Kaizl** – ministr financí Rakouska-Uherska

- české země měly v té době silnou ekonomiku

- vznik 1. republiky – ministr financí **Alois Rašín** – kolkování peněz: rychle oddělit naši měnu od rakouské

- nostrifikace: naše podniky musí být na Pražské burze a jejich akcie musí vlastnit československá občana

- česká měna byla silná, opřená o švýcarský frank, Rašín chtěl zlatý standard -> to bylo nevýhodné: při vyvážení naše výrobky byly moc drahé a tedy konkurence neschopné (-> byl zastřelen nějakým anarchistou)

- další čeští ekonomové: **Karel Engliš** - kniha: Hospodářské soustavy, **J. Macek**, **Ota Šik** - kniha: Třetí cesta, **F. Vencovský**, **L. Mlčoch** - institucionální teorie

aktuální situace v české politice: 1. pravice (monetarismus) - Friedman, Buchanan

2. levice (keynesiánství) - Stiglitz, Paul Krudgman

ekonomie (oikos=dům, nomos=řídít)

- je vědní disciplína zkoumající nejobecnější souvislosti ekonomického života společnosti, (zkoumá využívání vzácných postupů ve výrobě ekonomických statků a rozdělování vyrobených statků mezi ekonomické subjekty k uspokojování jejich potřeb)
- je interdisciplinární věda - věda, která používá poznatky z jiných vědních disciplín
- jejím předmětem je ekonomika

ekonomika

- vědní disciplína, která zkoumá hospodářskou činnost v určitém úseku nebo odvětví
- zahrnuje výrobu, rozdělování, změnu a spotřebu statků a služeb
- základní úkoly ekonomiky: 1) určuje strukturu výroby, množství jednotlivých statků, předchází krizi z nadvýroby
- 2) určuje způsob a zdroje výroby, aby náklady nebyly vyšší než zisk -> aby výroba byla rentabilní
- 3) provádí průzkum trhu, vybírá spotřebitele a určuje koupěschopnost obyvatelstva (rovnováha nabídky a poptávky)

makroekonomie

- zkoumá chování ekonomie jako celku
- zabývá se: mezinárodní a národní ekonomikou, hospodářskou prosperitou zemí, inflací, nezaměstnaností, HDP

mikroekonomie

- zkoumá chování jednotlivých ekonomických subjektů a vztahy mezi nimi
- tvorba cen, služby, fungování trhu, konkurence, rozmístění ekonomických zdrojů, chování a změny ekonomických subjektů

OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

- sídlo: Paříž
- G30 - 30 nejbohatších států světa
- tvoří: 19% lidstva, 71% světového obchodu, 58% zahraničních služeb, 91% internetových služeb
- projekt PISA - zabývá se vzdělaností států OECD (ČR je dobrá v matematice a přírodních vědách, ale špatná v práci s fakty a propojování informací)
- ČR JE ČLENEM (G 26)

základní výrobní faktory

1) půda

- typy: zemědělská, k těžbě, k zástavbě

- za užití půdy se platí daň = pozemková renta (její výše závisí na tom, jak je půda úrodná a k čemu je určena)

2) práce

- je to účelná, cílevědomá činnost člověka
- přetváří přírodní látky na statky
- množství práce je limitováno počtem obyvatelstva, pracovní dobou, odměnou za práci

3) kapitál

- soubor prostředků, které nebyly spotřebovány a slouží k další výrobě
- zisk z původního kapitálu se nazývá kapitálová výnosnost
- peněžní kapitál
- produktivní kapitál – budovy, stroje
- komoditní kapitál – zboží určené k prodeji
- portfolijní kapitál – cenné papíry

ekonomický statek

předměty, které jsou užitečné a slouží k uspokojování lidských potřeb

- rozdělení: 1) užitečné statky
- uspokojují aktuální potřebu člověka
- hmotné užitečné statky – jednotlivé věci
- nehmotné užitečné statky – duševní výtvořby člověka (služby, hudba)

2) vzácné statky

– to znamená, že vzhledem k výši jeho potřeby je tohoto statku nedostatečné množství, statek je dostupný pouze při určité námaze, člověk musí být ochoten se při spotřebě tohoto statku vzdát něčeho jiného

3) volné

– statky volně dostupné v množství, které převyšuje potřebu (voda, vzduch...)

vliv státu v ekonomice

– legislativní proces – hospodářská politika (stanovuje daně, mzdy, antimonopolní zákony,...)

• hospodářská politika – soustava konkrétních pravidel a opatření, jimiž stát usměrňuje vývoj ekonomiky; stanoví základní cíle a k jejich dosažení používá odpovídající nástroje (cíle: ekonomický růst, zaměstnanost, stabilita cen, vnější rovnováha)

– fiskální politika – regulace sociální a ekonomického vývoje

– regulace negativních dopadů ekonomiky (nezaměstnanost, inflace, chudoba)

• *fiscum* = státní rozpočet

– vyrovnaný (příjmy a výdaje jsou v rovnováze)

– schodkový = deficitní (výdaje převažují nad příjmy)

– přebytkový (příjmy převažují nad výdaji)

– poskytování veřejných statků

• veřejné statky – jde o takové statky nebo služby, které jsou nezděditelné a jejich množství se spotřebou jednotlivce nezmenšuje (obrana země, bezpečnost)